

onder ogen zien en men zal tot de conclusie komen dat de zwarte handel in welke vorm dan ook een gevaar voor het volk betekent.¹

Wij onderschrijven die conclusie (zwarte handel vormde steeds een nadeel voor de maatschappelijk zwakken), maar aanvaarden daarom nog niet de door Louwes vermelde percentages. De in zijn rondschrijven genoemde '10% als een globaal cijfer' had betrekking gehad op 'de laatste twee jaar' – de periode herfst '41–herfst '43 dus. Ja, maar de grootste exporten hadden juist vóór de herfst van '41 plaatsgevonden! Op zijn persconferentie zei Louwes: 'dat als . . . we alles hier hadden kunnen opeten wat aan voedingsmiddelen er uit is gegaan, we 7 à 9% meer voedingswaarde hadden gekregen.' Dat geloofde vrijwel niemand. Het illegale blad *Je Maintiendrai*, dat uitstekende verbindingen had met hoofdambtenaren van het rijksbureau voor de voedselvoorziening in oorlogstijd, publiceerde enkele maanden na de Louwes' persconferentie een berekening die tot de conclusie leidde dat in de periode tot herfst '41 'meer dan 20%' van het Nederlandse voedsel naar de Duitsers toe was gegaan en in de periode nadien 'minstens 10%', zodat men voor het gehele tijdvak 15 mei '40–augustus '43 tot een vermindering kwam van 'ongeveer 15% . . ., bijna het dubbele dus van het door Louwes genoemde cijfer van 7 à 9%.² Bij het vernemen van dat laatste cijfer had, aldus na de oorlog dr. E. W. Hofstee, 'het Nederlandse volk in volledige eenstemmigheid gezegd: 'Hij liegt!'³ Louwes zelf ontving brieven waarin stond 'dat de cijfers precies andersom waren, dat er 80 à 90% van onze productie wegging.'⁴

Wij zijn van mening dat de door *Je Maintiendrai* gepubliceerde percentages meer in overeenstemming zijn geweest met de werkelijkheid dan die welke Louwes noemde.⁵ Men moet, wat Louwes betreft, overigens in het oog houden dat deze zijn best deed, de zwarte handel terug te dringen, en dat hij zich daar in de zomer en herfst van '43 vooral moeite voor gaf om dusdoende pressie uit te oefenen op Seyss-Inquart die jegens de Berlijnse autoriteiten voortdurend betogen moest dat de zwarte handel in bezet Nederland een veel geringer omvang had dan gemeend werd, en in elk geval effectief bestreden werd. Binnenskamers voerde Louwes toen een verwoede strijd

¹ A.v. ² *Je Maintiendrai*, 50 (jan. 1944), p. 5. ³ Hofstee meende toen nog dat Louwes 'een in grote trekken juist beeld van de verhoudingen' gegeven had. (E. W. Hofstee in Rijksuniversiteit Groningen, Vijfde interfacultaire leergang: *De reactie van ons volk op de bevrijding* (1946), p. 97). ⁴ S. L. Louwes in *O en V*, dl. II, p. 616. ⁵ In *Onderdrukking en Verzet* schreef Louwes na de oorlog over de voedsel-exporten naar Duitsland en de leveranties aan de *Wehrmacht*: 'Ik heb deze voor wat betreft de periode na september 1943 getaxeerd op ongeveer 9% van onze productie' (a.v.) – dat is niet juist: hij had over de voorafgaande periode gesproken.